

Inhoud

DEEL I

Levina 13

DEEL II

Nel 119

DEEL III

Lucia 223

Stamboom 270

Een bericht van mijn moeder.

‘Ik las een recensie in de krant van jouw boek over pa en schrok me rot. Wat een vuile was gooi je naar buiten, zeg.’

Ze bedoelt de roman die ik onlangs publiceerde. Over mijn vaders jeugd op een boerderij in het noordoosten van Turkije, zijn verhuizing naar Nederland, de twee gezinnen die hij onderhield, de frustratie, ontevredenheid en teleurstelling, die hij met vloeken en vuisten afreageerde op ons gezin. Of eigenlijk hoe ik me dit alles had verbeeld, want toen ik aan het boek begon, hadden mijn vader en ik elkaar al bijna twintig jaar niet gezien.

De volgende ochtend schrijft ze weer.

‘Slecht geslapen. Verdrietig. Veel nagedacht. Ik wil je mijn excuses aanbieden. Ik gooide meteen de beuk erin en dat was niet goed. Er zijn dingen misgegaan toen jij klein was. Omdat ik geen vader had, wilde ik je zus en jou niet ook zonder vader op laten groeien. Noem het een psychisch mankement dat ik heb overgehouden aan mijn jeugd. De echte reden waarom ik boos ben is heel egoïstisch. Ik wil niet terugdenken aan vroeger.’

De dag daarop belt ze.

‘Ik heb pa voor de lieve vrede de eerste twee pagina’s voorgelezen. Ik zei dat het boek gaat over de overeenkomsten tussen jullie levens, allebei migranten in een ander land. Over de nare herinneringen in je boek heb ik niks gezegd. Zijn geheugen gaat enorm achteruit. Hij herinnert zich geen ruzies of problemen. Nu jij het van je af hebt geschreven, laat ik het liever ook achter mij. Ik heb geen zin in gedoe.’

Voor ik de kans krijg iets te zeggen hangt ze op. Drie dagen later schrijft ze weer.

‘Een Turkse journalist is achter je vaders telefoonnummer gekomen en zegt dat je vreselijke dingen over hem hebt geschreven. Dat je vader mij te lijf ging met een hamer. Dat hij je zus probeerde te wurgen. Dat ik meerdere keren bij hem weg probeerde te gaan maar niet durfde. Moest dat er allemaal bijgehaald worden? En dan nog zo duidelijk opgeschreven dat iedereen weet over wie het gaat? Is dit echt hoe jij terugdenkt aan vroeger? Jammer, maar gebeurd is gebeurd. Ik wil het hier helemaal niet meer over hebben.’

Onmiddellijk volgt er een tweede bericht.

‘Ik laat pa een weekje alles verwerken en dan komt het wel goed. We zijn allebei geschrokken en dat moet even neerdalen. En nu zeg ik er niks meer over.’

Een dag later belt ze.

‘Je hebt pa enorm voor lul gezet in je boek. Wij hebben kennissen die lezen, hè? Het is een heel schandaal hier. Denk je dat mij dat niets doet? Ik herinner me het verleden heel anders dan jij. Ik herinner me vooral de leuke dingen, de vakanties met oma bijvoorbeeld. Pa herinnert zich veel minder, die is dan ook vijftientig. Die herinnert zich dat je zus en jij lieve kinderen waren en dat er nooit ruzie was. Ook tussen ons herinnert hij zich geen narigheid. Echt niet.’

Haar stem schiet in de versnelling.

‘Nu denk je natuurlijk dat ik je vader bescherm. Maar als ik hem bescherm zou ik de afgelopen week geen knallende ruzie hebben gehad. Ik wilde duidelijk maken dat er vroeger echt wel narigheid was en dat viel hem natuurlijk tegen. Schijtziek ben ik ervan. Maar ik kan hier ook niet weg, dan sta ik met een aow’tje op straat. De gemeente zegt niet: “Kom maar, mevrouw, wij hebben een huis voor u.” Als ik hier nog even blijf is dit huis van mij.’

‘Heb je het boek eigenlijk wel gelezen?’

‘Ik zeg toch dat ik er helemaal buiten sta? Ik heb er genoeg van om altijd van iedereen de schuld te krijgen. Als je dat niet gelooft, zoek je het maar uit.’

‘Ik geef je geen schuld.’

‘Ik heb het tot vervelens toe over je boek gehad en ik kan niet meer. Voor mij was dit onderwerp dagen geleden al klaar.’

‘Waarom blijf je dan bellen en berichten sturen als je geen antwoord wil?’

‘Nou, ik heb genoeg antwoord gekregen. Wat ik wil is even geen contact. Ik blokkeer je.’

Een uur later komt er een bericht binnen.

‘Ik blokkeer je niet, maar ik hoef voorlopig niks van je te horen. Alsjeblieft niet.’

Dan belt mijn vader.

‘Jij hebt mij in de rug gestoken! Je bent smerig. Schaamteloos. Een leugenaar. Ik hoop dat jouw kinderen niet worden zoals jij!’

Mijn moeder, op de achtergrond, zegt niets. Zij zal weten dat ik de weinige informatie die ik de afgelopen jaren bij haar heb losgewrikt over haar verleden en dat van haar moeder en grootmoeder, een verleden dat mij vaag voorkomt maar waar we allebei deel van uitmaken, ook heb opgeschreven.

‘Jij hebt geen ouders nodig,’ brult mijn vader in de telefoon. ‘Probeer zonder ons gelukkig te worden.’

Dagenlang blijft het stil. Met een zeurderig gevoel in mijn maag werk ik door aan mijn nieuwe boek – dit boek. Wat bezielt me om, ondanks mijn moeders waarschuwingen, woede en verdriet, haar kant van het verhaal op te schrijven? Heb ik me niet genoeg ellende op de hals gehaald? Ik zoek iets grijpbaars om iets ongrijpbaars te duiden, het centrale mysterie in haar leven, en ook in dat van mij. Waarom ze bij mijn vader bleef, een man die haar en haar kinderen mishandelde.

Een week later schrijft ze weer.

‘Waarom hoor ik niks? Ik hou van je. Ik dacht echt dat wij

de laatste twintig jaar een prima relatie hadden, als twee volwassenen. Als ik problemen had kon ik altijd bij jou terecht. Jij was een steunpilaar voor mij. Wij waren altijd eerlijk tegen elkaar. Ik zei dat ik even genoeg had van alles, maar ik wil je niet kwijt. Dat mag ik niet zeggen, want volgens je zus moet de hele wereld om mij draaien. Haar wil ik ook even niet spreken. Dat lijkt me wel zo eerlijk. Sorry als je daar iets van vindt. Je hoort wel weer van me. Ik hoop zelfs op een kerst bij jou in Amerika.'

DEEL I

LEVINA

I

Een zaal met aan weerszijden stalen bedden. De meeste bedden zijn leeg. De vormeloze hoopjes onder de lakens zijn nauwelijks moeders te noemen. Tere meisjes, uitgeput, hun gezichten zo ruw als oud katoen, de huid rond hun ogen grauw. In hun slaap reiken ze met afgekloven nagels naar mensen die er niet zijn. Er is niemand om ze bij te staan of te troosten.

In het schemerlicht loopt de zaal eindeloos door. Gekerm en gesnik komt van alle kanten op Levina af. Diep ademhalend rolt ze zich op haar kant. Ook zij is alleen. De schoenmaker voor wie ze werkt had zijn knecht opgedragen haar te begeleiden. De jongen had afwisselend drie meter voor en dan weer drie meter achter haar gelopen. Op de hoek van de Prinsengracht porde hij haar in de rug en gebaarde dat ze zichzelf het laatste eind moest redden. Wezenloos van de pijn strompelde Levina de straat af tot ze nummer 775 bereikte. Ze struikelde over de eerste traptrede naar de voordeur. Half op haar knieën liggend, één hand angstig om haar gezwollen buik gevouwen, hoorde ze de deur opengaan. Een non boog zich over haar heen. Levina liet zich bij de arm naar binnen leiden, uit haar zwarte jurk met witte schort hijsen en in een naar loog ruikend nachthemd hullen. Haar adem ging snel, ze kreeg niet genoeg lucht binnen. Ze was bang dat ze te laat was. Ze wees op haar keel.

De non lachte kort. 'Het kind zit niet in uw keel, mevrouw, maar in uw buik.' Het was een meisje van amper twintig, lang en blond, met de kalmte van iemand die al honderden

geboortes heeft meegemaakt. ‘Woont u in Amsterdam?’

Levina’s gedachten schoten rond in haar brein als kikker-visjes in een sloot.

‘Dan had u hier drie maanden geleden al kunnen komen. Gratis. Dan hadden wij voor u gezorgd.’

Ergens in haar binnenste, dat om de zoveel momenten doorkliefd werd door pijn, was Levina dankbaar. Er zou hier voor haar gezorgd worden.

De non leidde haar naar de zaal met bedden, drukte een washand met ijsklontjes op haar gloeiende voorhoofd, gaf haar iets om te kalmeren en beloofde zo terug te zijn.

Hoelang wacht Levina nu al? De ijsklontjes zijn gesmolten, lauwe druppels kriebelen langs haar oren omlaag, haar kussen is doorweekt. Ze voelt een immense druk in haar lichaam. Ze staat op het punt te roepen als een wee door haar onderlijf snerpt die haar de adem beneemt. Nog voor ze kan bijkomen volgt er een tweede. Verwilderd trekt ze zich op aan de spijlen van het bed. Drie bedden verder ligt een bleek meisje met grote ogen naar haar te kijken. Levina laat zich terugvallen op het natte kussen, dat een zompig geluid maakt. Haar matras is nat, haar benen zijn dat ook, alsof ze geen controle meer heeft over haar blaas.

Een derde wee, een vierde, een vijfde. Ze kromt haar rug, grijpt met haar vingers in de lakens. Het voelt alsof er vanbinnen iets scheurt.

Dan verschijnt de non naast het bed met een teil water en een stapel handdoeken. ‘Kom, kom. Denkt u de eerste vrouw te zijn die een kind ter wereld brengt?’

Levina bijt op de binnenkant van haar wang om een kreet te smoren.

Als de kwellung voorbij is, wordt het pasgeboren kind weggehaald. Levina is te uitgeput om te vragen waar de baby heen gaat. Door halfgesloten ogen ziet ze de non tussen de stalen bedden wegzweven en oplossen in het donker.

Rillend schrikt ze wakker, geen idee hoeveel later. Haar borst voelt strak.

‘Waar is mijn kind?’

Er komt geen antwoord. Ergens ver weg meent ze babygehuil te horen. IJswater in haar hartkamers. Ze wil de zacht kermende meisjes in de zaal toeschreeuwen hun kop te houden.

Het valt weer stil, zo stil dat ze twijfelt of ze wel iets heeft gehoord.

Klam van het zweet ligt ze op haar rug en staart naar het plafond. Uit het vergeelde pleisterwerk doemt het bedrukte gezicht op van haar werkgever, de schoenmaker, toen hij hoorde dat ze naar Beth Palet zou gaan voor de bevalling.

‘De kans is groot dat je de baby nooit te zien krijgt. Geloof me, de meeste baby’s daar gaan tijdens de bevalling dood. De nonnen hebben geen enkel medisch onderwijs gehad. Dode kindertjes worden niet eens begraven, die gaan bij het vuil. De weinige baby’s die wel het levenslicht zien, worden bij de moeders weggenomen en dan uitsluitend bij protestantse gezinnen geplaatst. Zo wint dat volk zieltjes voor de Heer.’

Door een barst in het pleisterwerk ontwaart Levina een visioen. Een bloederig lijfje, gewikkeld in een oude doek, klaar voor de doodgraver. De non houdt haar het bundeltje voor.

Levina knijpt haar ogen dicht. Slaap zuigt haar weer de diepte in.

Levina Anna Maria van den Brom was mijn overgrootmoeder. In het interbellum tussen de twee wereldoorlogen kreeg zij vier zonen en vijf dochters, van wie mijn oma de middelste was. In 1912 was Levina negentien, ongetrouwd en werkzaam als dienstbode bij een Amsterdamse schoenmaker in de Oude Leliestraat, achter het paleis op de Dam. Ze raakte zwanger van een man die beloofde in Amerika een nieuw leven op te bouwen en haar vervolgens over te laten komen. Het schip waarmee hij ging was de Titanic.

Zo had Levina het jaren later verteld aan mijn oma, die het doorgaf aan mijn moeder en zij vervolgens weer aan mij. Meer werd er niet overgeleverd van Levina's mysterieuze minnaar, die verdween in de Atlantische Oceaan, geen naam, geen woonplaats, niets. Al wat hij naliet, was een ongewenste zwangerschap, het kind dat op de Prinsengracht ter wereld kwam.

Koude handen schudden haar wakker. Voor Levina doorheeft wat er gebeurt, wordt ze bij haar oksels uit bed getild. 'Nee nee nee,' murmelt ze, bang voor onverhoedse beweging, bang voor pijn.

'Hou me goed vast.' De onbewogen stem heeft een bezwerend effect, als een lappenpop hangt Levina om haar nek en laat zich in een rolstoel zetten. De stoel, met dezelfde stalen spijlen als het bed, doet haar overal zeer. De non grijpt Levina's hoofdkussen, gebiedt haar voorover te leunen en schuift het kussen onder haar zitvlak.

Levina krijgt een deken om haar schouders geslagen, door een van de hoge ramen staart ze naar buiten. Boven de daken aan de overkant van de gracht glimt een gouden rand. Het is heel vroeg, haar kind is een halve dag oud. Zou het een jongetje zijn of meisje?

De non, haar blik strak vooruit, manoeuvreert de rolstoel tussen de bedden door. Het bleke meisje met de uilenogen drie bedden verderop kijkt hen na. Levina groet haar niet. Haar tong voelt dik, een levenloos stuk vlees in haar droge mondholte.

Dan zijn ze de zaal uit. Levina wordt geparkeerd in een ruimte met vijf grote ramen, met daarachter een verzameling wiegen, wit met wit kant. Ook de wasbak in het midden van de kamer is wit, net zoals de habijten van de twee nonnen die zich over de baby's ontfermen, hun gezicht emotieloos.

'Vooraan links,' zegt de non achter haar. 'Het is een jongen.'

Levina drukt zich omhoog op de stoelleuning. Haar